

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Tanulmány szerzői jogi védelme

Ügyszám: SZJSZT 27/2000

A megkereső által feltett kérdések:

A „Beruházások (komplett gyárak, üzemek, szabadidős létesítmények, stb.) megvalósításának, lebonyolításának, kivitelezésének és kulcsrakész elkészítésének szervezési módszertana” című tanulmány szerzői jogi védettség alá tartozik-e?

Az eljáró tanács válasza:

Az SZJSZT-től a Testülethez forduló szerv azt kérte, foglaljon állást abban a kérdésben, hogy a „Beruházások / komplett gyárak, üzemek, szabadidős létesítmények, stb. megvalósításának, lebonyolításának, kivitelezésének és kulcsrakész elkészítésének szervezési módszertana” című Tanulmány („a továbbiakban: Tanulmány”) szerzői jogi védettség alá tartozik-e. Ehhez rendelkezésre bocsátotta a Tanulmány fénymásolatát és az annak felhasználására kötött szerződést.

1. A szerződés vizsgálatának eredménye

Az eljáró tanács megállapítja, hogy a rendelkezésre bocsátott szerződés a Tanulmány szerzői jogvédelme szempontjából közömbös. Elképzelhető ugyanis, hogy a felek felhasználási szerződést kötnek, a szerződés tárgya azonban nem mű vagy szerzői jogi védelem alatt már nem álló mű. „Hogy egy mű szerzői jogvédelem alá esik-e, vagy sem, azt kizárólag az alkotás jellege, és nem a megrendelő és a szerző megállapodása dönti el”(Veszprém Megyei Bíróság P 20145/1992.) Az más kérdés, hogy a szerződés irányadó lehet abban, hogy a felek a szerződés tárgyát szerzői műként kezelték-e, rendelkeztek-e a Tanulmány szerzői műként való felhasználásáról.

A szerződés 3. pontja jogszavatossági kikötést tartalmaz, 4. pontja szerint a Felhasználó korlátozás nélküli „hasznosítási” jogot szerzett a művön, azt bármilyen módon hasznosíthatja. Az eljáró tanács megállapítja, hogy a felek a művet szerzői műként kezelték, azonban a szerződés megkötésének időpontjában (1995. március 20.) hatályos szerzői jogi törvény (1969. évi III. törvény) 13. § (1) bekezdése és 26. §-ának értelmezése alapján a bármely felhasználásra vonatkozó szerződési kikötés semmis; meg kellett jelölni egyenként azokat a felhasználási módokat, és a felhasználás terjedelmét, amelyekre nézve a felhasználó jogot szerez (pl. kiadás ...példányszámban, vagy példányszám korlátozás nélkül). Különösen kirívó a bármely felhasználásra való jogszerzés szakmai írás esetében, amikor az életszerű felhasználás csak a többszörözés és terjesztés lehet. E megállapítás a szakvélemény tárgyát közvetlenül nem érinti, mert az említett semmisséget, és annak jogkövetkezményeit csak bíróság állapíthatja meg (a megtörtént teljesítés miatt minden bizonnyal a Ptk 237. § (2) bekezdése alapján hatályossá nyilvánította volna a bíróság a szerződést).

2. A Tanulmány vizsgálata

2.1. A szerzői mű-minőség általános feltételei

Szerzői műről (alkotásról) két pozitív feltétel bekövetkezése esetén lehet beszélni. Az első feltétel abban áll, hogy az alkotásnak, mint eredménynek az irodalom, a tudomány, vagy a művészet területére kell esnie. Az Szjt. 1. § (2) bekezdésében foglalt példalózó felsorolás a) pontja kifejezetten említi a szakirodalmi műveket a szerzői jogi védelem tárgyaként.

A szerzői jogi védelem fennállásának másik pozitív feltétele, hogy az alkotás mint a szellemi tevékenység eredménye, egyéni-eredeti jelleggel bírjon. Ez egyben az egyetlen „minőségi” követelmény is. Ez másfelől azt jelenti, hogy a védelemnek a mű egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs, nem is lehet. „Nem függ tehát mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől” (a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény miniszteri indokolás az 1-9. §-hoz, Szjt 1. § (3) bekezdés). Az egyéni eredeti jellegnek ki kell fejeződnie a művön. Ezt úgy juttatják érvényre az Szjt megalkotását befolyásoló újabb nemzetközi egyezmények (a TRIPS és a WCT), hogy hangsúlyozzák, hogy a szerzői jogi védelem a kifejezésre („expression”), és nem a kifejezéssel közölt tartalomra irányul, vagyis az egyéni eredeti jelleggel az adott tartalom gondolati kifejezésének kell bírnia. A kifejezés védelme igazodik a tartalom, és a mű-fajta sajátosságaihoz. Másként „mérhető” egy sakkjátékot támogató számítógépi program, és egy zenedrámai mű egyéni eredeti jellege. Az előbbi esetben a funkció és a kötöttségek (a sakkjáték szabályai) nagymértékben szűkítik az egyéni eredeti jelleg kifejezhetőségének terét. Összességében azt lehet mondani, hogy az egyéni eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolása.

A bírói gyakorlat már az 1921-es szerzői jogi törvény idején is e tételt képviselte. „Ismert adatoknak, meglevő anyagnak feldolgozása is védelem alatt álló mű, ha ebben önálló, egyéni tevékenység nyilvánul meg, és az újszerűség bélyegét viseli magán (Kúria, P.I. 3581/1934.). „A felperes által készített falipolc megtervezésénél [a felperes] általánosan ismert és használt formai elemeket, a funkcióból adódó arányokat és szokásos konstrukciót tartalmazott. A polc terve jellegzetesen egyéni karaktert nem tartalmaz.”(LB.Pf.III. 21 105/1971.). Nemleges véleményt nyilvánított korábban az SzJSzT abban a kérdésben, hogy a mérleg (pénzügyi beszámoló) összeállítása, és egy gazdálkodó szervezet készleteinek értékelése mű-e. „Ezeknek az anyagoknak az elkészítését, elkészítési módját jogszabályok határozzák meg, emellett évente azonos módon visszatérő feladatok ellátásáról van szó” (SZjSzT 8/90.)

2.2. A Tanulmány minősítése

Meg lehet állapítani, hogy a Tanulmány az 1. § (2) bekezdése a) pontjában meghatározott szakirodalmi mű lehet, ha megfelel az Szjt. 1. § (3) bekezdése szerinti, az előzőek szerint értelmezendő egyéni-eredeti jelleg követelményének.

2.2.1. A Tanulmány címe

A cím azt ígéri, hogy a Tanulmány tárgya beruházás-szervezési módszertan, vagyis az olvasó megtudhatja belőle, hogy milyen módszereket kell/lehet alkalmazni beruházások megvalósítása során. A cím maga feltűnően szakszerűtlen. Egyrészt zárójelben felsorolja – feleslegesen – hogy milyen létesítmények beruházási szervezéséről kíván szólni, de a

felsorolás nem teljes, hanem „stb.”-vel zárul. Vagy fel kellett volna sorolni valamennyi szóba jöhető létesítmény-fajtát, vagy – ez felelt volna meg a szakirodalmi mű szerzőjétől elvárható szakszerűség követelményének – egyszerűen beruházásokról (létesítmény-beruházásokról) kellett volna említést tenni. Kirívóan szakszerűtlen a cím második fele, amely megjelöli a megvalósítás általános fogalmát, majd a megvalósítás egyes részfolyamatait – szükségtelenül – felsorolja. A szakszerűtlenség következménye az is, hogy a cím a tömörség követelményének sem felel meg, amely nem egyszerűen esztétikai, hanem szakmai „elvárás”.

2.2.2. A Tanulmány szerkezete

A Tanulmány szerkezeti tagolása a vastag betűvel nyomtatott bevezetőtől eltekintve szinte nem létezik (a 2. oldal tetején még található egy kellően el nem különített cím), ugyanakkor az egyes szerkezeti egységek tartalmuk, és bevezető szövegrészeik alapján felismerhetők. Az előbbi állításra példa található a 11. oldal közepén („Az előző oldalak értékelő elemzése ...”), vagy a 13. oldalon („beruházási létesítmények kulcsrakész ...”). A főképp tartalom alapján megállapítható szerkezeti egységek a következők: Bevezető, Az építőipar helyzete az 1960-as, 70-es években (a címszerű felirat a 2.o.-n a 60-as-80-as évek bemutatását ígéri, de ezt a következő szerkezeti egység (5.o.) taglalja.) Az 1980-as évek végétől napjainkig terjedő időszakot tárgyalja a következő egység (6-8.o.), majd a ma még létező hibák felsorolása, és tárgyalása (8.o.) következik. A 11. oldaltól következ(het)ne a módszertan leírása, a sikeres beruházási tevékenység lépéseinek meghatározása. E témakörbe esik a fővállalkozási szerződés kötését támogató érvek említése, és a szerzők által sikeresnek tartott és sikeresen alkalmazott eszközrendszer néhány elemének felsorolása, úgy mint

- a lebonyolítás szervezete,
- a szerződés megkötésével kapcsolatos teendők,
- a megvalósítás folyamata,
- az átadás-átvételi eljárás.

Módszertani tanulmányhoz képest az arányok meglehetősen eltolódtak. A Tanulmánynak csaknem felét teszi ki a „történeti rész”, amely aránytalanságot eredményez. Ez nem lenne feltűnő, ha a történeti rész módszertan-történet lenne, amihez képest meg lehetne találni a leíró-felismerő szerkezeti egységben a megfelelő eltérést. A Tanulmányból azonban ilyen jellegű összefüggés nem tárható fel.

2.2.3. Egyes megállapítások helytelen volta

A Tanulmányban néhány megütközést keltő szakmai tévedés található. A 3.oldalon bírósági bevételekről tesz említést a Tanulmány. Valószínűleg a nagy perértékű peres eljárások megindítása kapcsán fizetett illetékekre gondolnak a szerzők, de egyrészt az illeték nem bírósági bevétel, másrészt összege a rendes bírósági eljárásban maximált. A 11-12. oldal taglalja a fővállalkozási konstrukció előnyeit. Az előnyt a szerzők többek között abban látják, hogy fővállalkozás esetén eredménykötelem keletkezik, míg egyéb, tehát az egyes vállalkozókkal (tervező, kivitelező stb.) kötött külön szerződések esetén megbízási jellegű kötelem keletkezne. Bármely vállalkozási szerződés akár fővállalkozás, akár „egyszerű” vállalkozás eredménykötelem (Ptk 389. § ... munkával elérhető eredmény létrehozása a tárgya a vállalkozási szerződésnek, A Polgári Törvénykönyv magyarázata, KJK 1999, 1191. o.) A vállalkozási szerződéstípus egyes altípusai pl. a fővállalkozási szerződés (Ptk 401.§, az építési szerződés (Ptk 402. §, a szerelési szerződés (Ptk 407. §), a tervezési szerződés (Ptk 408 §). Mindegyik eredménykötelem. Az igaz, hogy a fővállalkozási konstrukció szembe állítható a vállalkozás lebonyolítását (összehangolását) végző megbízottal történő szerződéssel, amely

valóban megbízási jellegű. A Tanulmány azonban nem a beruházás lebonyolítási megbízást, hanem az egyes vállalkozókkal kötött vállalkozási szerződést próbálja eléggé nem elhatároló módszerrel összevetni a fővállalkozással (11-13.o.), vagy legalábbis nem deríthető ki, hogy milyen konstrukciókat szembesít. A beruházási lebonyolítási megbízás esetén valóban megbízotti felelőssége van a lebonyolítónak, azonban a bizonyítási teher megfordulása (Ptk 478. § (2) bekezdés) csak a beruházási lebonyolító díjkövetelésével kapcsolatos (12. oldal, súlyos tárgyi tévedés). Mivel ilyen esetben az egyes vállalkozókkal a beruházó/megrendelő köt szerződést, hacsak a lebonyolítót erre szóló képviseleti joggal nem ruházza fel, vállalkozók eredményfelelőssége szerződő partnerükkel szemben maradéktalanul érvényesül.

A tanulmány szerint a Projektmenedzser feladata lenne a tervező utasítása (14.o.) Ez az állítás műszaki-szakmai képtelenség. Hasonlóképpen nem helytálló az az állítás, hogy a jó szerződés része lenne a tervezési folyamat figyelemmel kísérése, a kivitelezői kondíciók figyelembe vétele (16.o.). A helyzet éppen ellenkezőleg áll, a kivitelezőnek kell maradéktalanul igazodnia a tervhez. Ha a terv nem felel meg rendeltetésének, a tervező hibásan teljesített.

2.2.4. Nyilvánvaló elemek

A Tanulmány számos eleme nem önálló gondolatot tükröző, közismert tényeket, szakirodalmi műbe nem való evidenciákat tartalmaz, amely a módszertant kereső olvasónak semmit sem mond. Néhány kiragadott példa: 14.o.: mennyit ér egy jó projektmenedzser? Válasz: megfizethetetlen; 15.o.: Felelősségteljesen működő vállalat ... szerződéskötés előtt kell, hogy mérlegelje a kötelezettség vállalásából fakadó előnyöket és hátrányokat; 17.o. fontos, hogy az alvállalkozói szerződések tárgy, ár, határidő és más feltételek tekintetében pontosan illeszkedjenek a fővállalkozási szerződéshez; 18.o. a szerződésben rögzíteni kell a szankciók körét.

2.2.5. Következtetés

A Tanulmány nem tekinthető módszertannak, csak összegyűjtött tapasztalatok helyenként nem csekély hibákkal tarkított, meglehetősen lazán összefogott leírásának. Hiányzik belőle a szakirodalmi írásmű azon elengedhetetlen sajátossága, hogy megjelölt források anyagaiból, vagy egyébként ismert tények alapján egyéni-eredeti, alkotó jellegű következtetésekre jusson, vagy e forrásokat és tényeket egyéni-eredeti módon csoportosítva/tálatva tárja az olvasó elé. A Tanulmány jelentős gyakorlatot tükröző, részben evidens, részben jó felismerésen alapuló tapasztalatok és jó szándékú, helyes ajánlások csokra. Azt nem tudta az eljáró tanács megállapítani, hogy a Tanulmány szolgai másolás lenne. **Erre, és a részben megtalálható, jó felismeréseken alapuló ismeretközlésre tekintettel az eljáró tanács a Tanulmányt alacsony színvonalú, igen csekély egyéni-eredeti jelleget mutató szerzői műnek minősíti.**

Budapest, 2000. szeptember 29.

Dr. Batta János
a tanács elnöke

Dr. Faludi Gábor
a tanács előadó tagja

Dr. Láng Elemér
a tanács szavazó tagja